

НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУДОВОГО ПРАВА

Матеріали X міжнародної
науково-практичної конференції

(25 квітня 2025 р.)

НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО
Кафедра кримінального процесу

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА
КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
Кафедра юстиції

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»
Кафедра організації судових, правоохоронних органів та адвокатури
НІМЕЦЬКО-УКРАЇНСЬКЕ ОБ'ЄДНАННЯ ЮРИСТІВ
ГО «СТАЛЕ ПРАВОСУДДЯ»

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУДОВОГО ПРАВА

Матеріали X міжнародної науково-практичної конференції

(25 квітня 2025 р.)

Харків
«Право»
2025

Відповідальна редакторка *Л. М. Москвич*

Актуальні проблеми судового права : матеріали X міжнар.
А43 наук.-практ. конф. (25 квіт. 2025 р.) / [відп. ред. Л. М. Москвич] ;
Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, Каф. кримін. процесу ;
Навч.-наук. ін-т права Київ. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка, Каф. юстиції ;
Нац. ун-т «Одеська юрид. акад.», Каф. орг. суд., правоохорон.
органів та адвокатури ; Нім.-Укр. об-ня юристів ; ГО «Стале правосуддя». –
Харків : Право, 2025. – 376 с.

ISBN 978-617-8612-04-7

Збірник містить матеріали Десятої міжнародної науково-практичної конференції з актуальних проблем судового права, у якій взяли участь відомі вітчизняні та зарубіжні науковці та практики. Організаторами заходу виступили кафедра кримінального процесу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, кафедра юстиції ННІ права Київського національного університету імені Тараса Шевченка, кафедра організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», Німецько-Українське об'єднання юристів і ГО «Стале правосуддя». В основу видання покладено доповіді, виголошені учасниками конференції, які торкаються різноманітних аспектів судового права.

УДК 349.42

Матеріали викладено в авторській редакції.
Відповідальність за їхню якість, достовірність,
відсутність текстових запозичень несуть автори.

Відеозапис конференції за посиланням:

© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2025

ISBN 978-617-8612-04-7

© ТОВ «Видавничий дім «Право», 2025

2. Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та деяких інших законодавчих актів України щодо правових засад утворення та функціонування Спеціалізованого окружного адміністративного суду та Спеціалізованого апеляційного адміністративного суду: Закон України від 26.02.2025 р. № 4264-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4264-20#Text> (дата звернення: 15.04.2025).

3. Положення про проведення добору на посаду члена Експертної ради для формування списку кандидатів до складу Експертної ради за квотою Ради суддів України. URL: <https://rsu.gov.ua/uploads/article/risenna-rsu-no16-vid-01-kvitna-2-de435e171b.pdf> (дата звернення: 15.04.2025).

4. Пропозиції Міністерства закордонних справ України до проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення порядку відбору кандидатур на посаду судді Конституційного Суду України на конкурсних засадах» № 413/301-501-60709-ВН від 26.08.2022. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1462361> (дата звернення: 15.04.2025).

5. Хотинська-Нор О. З., Берлач А. І. Сучасні підходи до формування органів судової влади в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 3/2024. С. 513–516.

Науковий керівник: Хотинська-Нор Оксана Зіновіївна – докторка юридичних наук, професорка, завідувачка кафедри юстиції Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Вігірінський Андрій

*аспірант 3 року навчання кафедри
теорії права та держави*

*Київський національний університет
імені Тараса Шевченка*

ФОРМАЛЬНО-ФУНКЦІОНАЛІСТИЧНИЙ ПІДХІД ДО ЗАКОННОСТІ У ПРАКТИЦІ СУДОВОЇ ВЛАДИ, В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНИХ ОБСТАВИН

В умовах надзвичайних обставин існує як необхідність відсічі загрози, так, і спокуса, використати її у якості приводу, для прийняття рішень чи вчинення діянь, які посягаючи на принципи співіснування

громадян та держави, досягали кон'юнктурних політичних цілей. За умови відсутності, повноцінного плюралістичного політичного життя, інформаційної багатоманітності та прозорості, протиставлення індивіда та державного апарату має обмежений інструментарій щодо захисту.

За таких умов, переконання, в першу чергу, громадянина у тому, що поділ влади існує і знаходиться на варті принципів верховенства права, законності, справедливості, – покликана судова влада, яка володіє достатнім ступенем автономії та декларує збереження політичної неупередженості.

Саме аполітичні суди усвідомлюють, що існуюча зовнішня загроза стимулює об'єднання для боротьби з нею, заради цінності того укладу, який захищається, однак, якщо загроза свободам походить із середини, то об'єднання і повстання, можуть мати наслідком демонтаж не лише системи управління, але й, можливо, ще більшу загрозу державному утворенню, політичному тілу, якщо використовувати термінологію Руссо.

Орен Гросс зазначав, що під час серйозних національних криз демократичні країни, як правило, падають на дно у тому, що стосується захисту прав людини і громадянських свобод, а також базових і фундаментальних правових принципів. Надзвичайні ситуації призупиняють або, принаймні, переосмислюють де-факто, якщо не де-юре, значну частину наших заповітних свобод і прав [1, 1019].

В свою чергу, Карл Шмітт вважав, що міжнародний суд, незалежний, тобто пов'язаний не політичними інституціями, а лише правовими принципами, був би безпосередньо ближче до ідеї справедливості. В силу його відірваності від окремої держави, він, на відміну від державного суду, також і по відношенню до держави виступав би з претензією на те, що він самостійно репрезентує дещо, а саме, – ідею справедливості, незалежно від доброї волі та доцільності окремих держав, навіть якщо його поява результат угод декількох держав [2, 107–109]. Таким чином, ми маємо можливість проаналізувати те, як за фактом діють національні суди в умовах надзвичайних обставин та порівняти з практикою міжнародних судів у аналогічних питаннях.

До 2021 року такий механізм як санкції переважно розглядався як такий, що не може бути застосований до громадян України, які знаходяться на підконтрольній території, оскільки, якщо їх діяльність становлять загрозу національній безпеці чи вони причетні до терористичної діяльності, закономірно, що щодо них мали використовуватись засоби кримі-

нальної юстиції. Однак, станом на початок квітня 2025 року, відповідно до Державного реєстру санкцій, їх застосовано до 1529 громадян України та до 191 юридичної особи України. Крім цього цей засіб тимчасового обмеження, набув іноді незворотного характеру, оскільки щодо 231 особи санкції застосовані безстроково, у тому числі у питаннях правомочностей права власності.

З огляду на таку практику застосування механізму, визначальна роль щодо визначення його законності та обґрунтованості та недопущення свавілля покладається на судову гілку влади, у силу специфіки механізму прийняття рішення. Так, 27 серпня 2024 року Великою Палатою Верховного Суду винесено постанову у справі № 800/162/16, у п.87 якої фіксується, що при введенні в дію рішення РНБО Президент, як Гарант Конституції України, якому народом України надано представницький мандат та якому надано повноваження вводити в дію рішення РНБО, має самостійно оцінити наявність та достатність підстав для введення санкцій. Судовий контроль за таким рішенням є обмеженим, оскільки суд, з одного боку, не може собою підмінити Президента й здійснити власну оцінку реальності загроз та, відповідно, наявності і достатності підстав для ведення таких санкцій у межах його дискреції (що означало б порушення принципу розподілу влади), але, з іншого боку, суд може перевірити дотримання меж такої дискреції та процедури введення санкцій. Тобто, задля недопущення свавільного втручання Верховний Суд готовий перевірити процедуру, однак, при цьому, відмовився від виконання завдань адміністративного судочинства, передбачених ч.2 ст. 2 КАС, зокрема в частині критеріїв законності, пропорційності, обґрунтованості.

Варто відзначити, що ця позиція не у повній мірі відповідає практиці Верховного Суду щодо дискреційних повноважень. Так, відповідно до Постанови Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду від 15 грудня 2021 року у справі № 1840/2970/18, зазначено, що дискреційне повноваження може полягати у виборі діяти, чи не діяти, а якщо діяти, то у виборі варіанту рішення чи дії серед варіантів, що прямо або опосередковано закріплені у законі. Важливою ознакою такого вибору є те, що він здійснюється без необхідності узгодження варіанту вибору будь-ким (п.50). Адміністративний суд, перевіряючи рішення, дію чи бездіяльність суб'єкта владних повноважень на відповідність, закріпленим частиною другою статті 2 КАС України критеріям, не втручається у дискрецію (вільний розсуд) суб'єкта владних

повноважень поза межами перевірки за названими критеріями (п.51). Таким чином, дискреція щодо виду рішення, не може означати дискрецію щодо свавільного і невмотивованого його прийняття.

Карл Шмітт зазначав, що вільне, безпідставне ототожнення права з результатом якоїсь формальної процедури було б сліпим підкоренням, чистим рішенням, тих інстанцій, яким ввірене законодавство. На його думку, формалістично-функціоналістичне уявлення про легальність, означає, що починаючи законодавчу процедуру, законодавець може робити все, що хоче, адже ця процедура завжди є законом і вона завжди створює право, тому закону більше не потрібно бути загальним (таким, що однаково тлумачиться, встановлюється на тривалий час, наповненим визначеністю та прозорим змістом). Таке чисте політичне поняття закону, на думку Шмітта, позбавлене усілякого зв'язку з правом і справедливістю [3, 20–21].

У випадку з висновками щодо перевірки дискреційних повноважень Верховного Суду викладеними у Постанові від 27 серпня 2024 року, вбачається що суд схильний сприймати, як правові Укази Президента про запровадження санкцій, у випадку дотримання формалістично-функціоналістичних процедур їх прийняття, остерігаючись порушення принципу поділу влади.

У свою чергу, ЄСПЛ у справі «Комісія та інші проти Каді» (Commission and others v. Kadi, рішення від 18 липня 2013 р.) [4], у п. 119 вказує, що ефективність судового контролю, гарантованого статтею 47 Хартії, вимагає щоб у межах перевірки законності підстав, за якими було ухвалено рішення про внесення тієї чи іншої особи до списку, суди забезпечували, що це рішення, яке конкретно зачіпає дану особу, ухвалюється на достатній міцній основі з погляду фактів. Це тягне за собою перевірку тверджень про факти, що містяться у викладенні підстав для ухвалення рішення, унаслідок чого судовий контроль не може обмежуватися визначенням переконливості наведених підстав у загальному плані, а повинен торкатися питання щодо обґрунтованості цих підстав, які самі по собі вважалися достатніми для підкріплення цього рішення. У п.128 ЄСПЛ зазначає, що пункт 1 статті 6 Конвенції вимагає, щоб скарга була «повністю підсудною» суду, тобто, щоб у суду було право розглядати всі питання факту і питання права. Крім того, у суду має бути можливість обговорювати ті факти, які посідають центральне місце в міркуваннях учасника розгляду справи. Відповідно до пунктів 146, 147, відсутність можливості ознайомитися з цими (навіть конфіденційних) відомостями

може бути вагомою вказівкою на довільність оскаржуваного заходу, особливо якщо ситуація зберігається протягом тривалого часу, перешкоджаючи судовому контролю.

Крім цього, вимушені були відступити від висновків Великої Палати визначених у рішенні від 27 серпня 2024 року і судді Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду у рішенні від 10 лютого 2025 року у справі №990/176/23, послуговуючись практикою ЄСПЛ у справі «Ал-Нашіф та інші проти Болгарії» (*Al-Nashif and Others v. Bulgaria*, рішення від 20 червня 2002 року), відповідно до п 123, 124 якого, навіть якщо під загрозою стоїть національна безпека, концепції законності та верховенства права в демократичному суспільстві вимагають, щоб заходи, які зачіпають основні права людини, підлягали певній формі змагального провадження перед незалежним органом, уповноваженим перевіряти причини рішення та відповідні докази, якщо необхідно, з відповідними процесуальними обмеженнями щодо використання секретної інформації. Особа повинна мати можливість оскаржити твердження виконавчої влади про те, що на карту поставлена національна безпека. Хоча оцінка виконавчої влади щодо того, що становить загрозу національній безпеці, природно, матиме значну вагу, незалежний орган повинен мати можливість реагувати у випадках, коли посилення на цю концепцію не має розумного підґрунтя у фактах або розкриває тлумачення «національної безпеки», що є незаконним або суперечить здоровому глузду та свавільним. Таким чином, Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду робить висновок (п.71), що судовий контроль за законністю застосування санкцій включає перевірку підстав – тобто наявності доказів (фактів) вчинення особою, до якої застосовано санкції, дій, які містять загрозу національним інтересам, безпеці, територіальної цілісності України.

Таким чином, з урахуванням кількості громадян, щодо яких динаміка застосування санкцій має тенденцію до зростання, важливо, щоб національні суди не обмежувались формально-функціоналістичним підходом до перевірки законності Указів Президента України, а все ж застосовували ту практику, яка відповідає завданням адміністративного судочинства та європейському розумінню захисту прав і свобод особи.

Список використаних джерел:

1. Oren Grosst. Chaos and Rules: Should Responses to Violent Crises Always Be Constitutional? *Yale Law Journal*. Vol.112. 2003. P.1011–1136

2. Carl Schmitt. Political Theology. Four Chapters on the Concept of Sovereignty. University of Chicago Press edition. 2010. P. 116

3. Carl Schmitt. Legality and Legitimacy. Duke University Press. 2004. P. 216

4. European Commission and Others v Yassin Abdullah Kadi. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:62010CJ0584>

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри теорії та історії права та держави НН Інституту права КНУ ім. Тараса Шевченка Дубов Геннадій Олексійович

Возна Д. В.,
*Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,
Військово-юридичний інститут
курсантка 3 групи 4 курсу*

НЕВІЙСЬКОВА СЛУЖБА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: СУДОВА ПРАКТИКА

Повномасштабне вторгнення росії на територію України в лютому 2022 року стало вирішальним моментом для українського народу і вплинуло на всі сфери суспільного життя. Забезпечення ефективного функціонування збройних сил є актуальним питанням національної безпеки, зокрема в Україні сьогодні набуває нової актуальності питання належного правового регулювання невійськової (альтернативної) служби віруючих. Все це супроводжується необхідністю посилення державного контролю за його виконанням, забезпеченням прав віруючих, у тому числі права на альтернативну службу, та уникненням можливості зловживання правами на шкоду реалізації суспільних інтересів, а також поступового переходу до засад професійної армії.

Згідно із законодавством, така служба проходить на підприємствах, в установах та організаціях, що займаються соціальним захистом населення, охороною здоров'я, захистом довкілля, будівництвом, житлово-комунальним і сільським господарством, а також у патронажних службах Товариства Червоного Хреста України. Це жодним чином не обмежує зміст конституційного права, як іноді стверджується в юридичній літературі. [7] Очевидно, що таким чином здійснюється законодавче роз-

Боровська А. О.

ПРОЦЕС ФОРМУВАННЯ ДОРАДЧИХ ОРГАНІВ У СУДОВІЙ ВЛАДІ УКРАЇНИ: ДЕЯКІ АСПЕКТИ	174
--	-----

Вігірінський Андрій

ФОРМАЛЬНО-ФУНКЦІОНАЛІСТИЧНИЙ ПІДХІД ДО ЗАКОННОСТІ У ПРАКТИЦІ СУДОВОЇ ВЛАДИ, В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНИХ ОБСТАВИН	178
--	-----

Возна Д. В.

НЕВІЙСЬКОВА СЛУЖБА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: СУДОВА ПРАКТИКА	183
--	-----

Гартман Юлія

ПЕРЕХІДНЕ ПРАВОСУДДЯ ЯК КОМПЛЕКСНА КОНЦЕПЦІЯ У СТРАТЕГІЇ ЗАХИСТУ І ВІДНОВЛЕННЯ ПОРУШЕНИХ ПРАВ І СВОБОД В УКРАЇНІ ВНАСЛІДОК ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РФ	187
---	-----

Гривенко В. В.

ЩОДО ВПЛИВУ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ НА СУДОВУ ВЛАДУ В УКРАЇНІ	193
---	-----

Давидзон Д. О.

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ АДВОКАТА ТА МЕДІАТОРА: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ	196
--	-----

Дзядевич В. Р.

РОЛЬ СУДДІВ У ВІДСТАВЦІ В УМОВАХ ТРАНЗИТНОГО ПРАВОСУДДЯ	200
--	-----

Дудник В. Ю.

АДВОКАТ У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ: САМОПРЕЗЕНТАЦІЯ ЧИ ПРИХОВАНА РЕКЛАМА	204
---	-----

Єршов Марко

ПРОБЛЕМИ ДОСТУПУ ДО ПРАВОСУДДЯ З ВИКОРИСТАННЯМ ЗАСОБІВ ВІДЕОКОНФЕРЕНЦІВ'ЯЗКУ	208
--	-----

Єслюкова Валерія

СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ПРАВ ЖІНОК- ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ: АНАЛІЗ ОКРЕМИХ СУДОВИХ РІШЕНЬ	211
--	-----

Єщенко О. В.

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ДОСТУПУ ДО ПРАВОСУДДЯ В ПРАВІ ЄС	215
---	-----